

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЧАСТИН МОВИ

Методика навчання української мови

ВИВЧЕННЯ ЧАСТИН МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ МАЄ НА МЕТІ:

- ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ З ТАКИМИ САМОСТІЙНИМИ ЧАСТИНАМИ МОВИ, ЯК ІМЕННИК, ПРИКМЕТНИК, ДІЄСЛОВО, ЧИСЛІВНИК, ОСОБОВІ ЗАЙМЕННИКИ, ПРИСЛІВНИК І З СЛУЖБОВОГО ЧАСТИНОЮ МОВИ ПРИЙМЕННИКОМ (БЕЗ УЖИВАННЯ ТЕРМІНІВ «САМОСТІЙНІ» І «СЛУЖБОВІ» ЧАСТИНИ МОВИ);
- УСВІДОМЛЕННЯ ТОГО, ЩО КОЖНЕ СЛОВО Є НАЗВОЮ ПРЕДМЕТА, ОЗНАКИ ЧИ ДІЇ І ВІДПОВІДАЄ НА ПИТАННЯ ХТО? ЩО? ЯКИЙ? ЯКА? ЯКЕ? ЩО РОБИТЬ? СКІЛЬКИ? КОТРИЙ? І ПОД.;
- ЗАСВОЄННЯ ФОРМ СЛОВОЗМІНИ ПЕРЕДБАЧЕНИХ ПРОГРАМОЮ ЧАСТИН МОВИ;
- ЗАСВОЄННЯ ОРФОГРАФІЧНИХ ПРАВИЛ, ТАКИХ, ЯК ПРАВОПИС ВІДМІНКОВИХ ЗАКІНЧЕНЬ ІМЕННИКІВ І ПРИКМЕТНИКІВ, ОСОБОВИХ ЗАКІНЧЕНЬ ДІЄСЛІВ ТОЩО;
- РОЗВИТОК УСНОГО І ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ШЛЯХОМ ЗБАГАЧЕННЯ ЇХ СЛОВНИКА НОВИМИ ІМЕННИКАМИ, ПРИКМЕТНИКАМИ ЧИ ДІЄСЛОВАМИ, УТОЧНЕННЯ ЗМІСТУ ОКРЕМИХ СЛІВ, РОЗВИТКУ УМІННЯ ДОБИРАТИ СЛОВА ДЛЯ ПЕРЕДАЧІ СВОЇХ ДУМОК;
- З'ЯСУВАННЯ СИНТАКСИЧНОЇ ФУНКЦІЇ ТОГО ЧИ ІНШОГО СЛОВА (ЧАСТИНИ МОВИ).

СИСТЕМА ВИВЧЕННЯ ІМЕННИКА

Перше ознайомлення зі словами-назвами предметів відбувається в період навчання грамоти (1 клас). На уроках читання і письма вчитель організовує діяльність першокласників спрямовану на розрізнення предметів і слів як назв цих предметів. Виконуються пропедевтичні вправи на змінювання числа іменників за зразком «один – багато».

У 2 класі проводиться робота над лексичним значенням іменників та їх граматичними ознаками (відповідає на питання хто? Що?, називає предмет). Школярі вчаться розрізняти іменники, які відповідають на питання хто? І що?

У 3 класі поглиблюються і систематизуються знання учнів про лексичне значення іменників, про власні і загальні іменники, про назви істот і назви неістот; третьокласники ознайомлюються з категорією роду та числа іменників, відмінками іменників (назви відмінків, відмінкові закінчення).

У 4 класі, після актуалізації знань про назви відмінків, звертається увага на те, що іменник у називному відмінку ніколи не вживається з прийменником, що в реченні іменник у формі називного відмінка завжди буває підметом, а у формі всіх інших відмінків – тільки другорядним членом речення. На підсумкових уроках у 4 класі слід систематично застосовувати повний морфологічний розбір іменників.

СИСТЕМА ВИВЧЕННЯ ПРИКМЕТНИКА

Вивчення прикметника в початкових класах передбачає такі цілі: а) усвідомлення учнями значення прикметника в мові і мовленні як важливого виражального засобу і збагачення їхнього словникового запасу прикметниками; б) засвоєння основних граматичних форм прикметника і вживання їх у власному мовленні; в) вироблення навичок правопису закінчень прикметників.

1 клас: ознайомлення зі словами — назвами ознак, постановка до слів питання який? яка? яке? які?, співвіднесення слова і зображення відповідної ознаки;

2 клас: слова, що відповідають на питання який? яка? яке? які? (прикметники); утворення словосполучень іменників з прикметниками; добір до відомих предметів відповідних ознак;

3 клас: уявлення про прикметник як частину мови, зв'язок прикметників з іменниками; змінювання прикметників за родами та числами у сполученні з іменником; спостереження за вживанням прикметників у текстах; використання прикметників в усному і писемному мовленні;

4 клас: розвиток умінь упізнавати прикметники в тексті, спостереження за їх роллю в мовленні, вживання у процесі побудови висловлювань; відмінювання прикметників у сполученні з іменниками; вимова і написання закінчень у прикметниках; вимова і написання найуживаніших прикметників на -ський, -цький, -зький.

СИСТЕМА ВИВЧЕННЯ ЗАЙМЕНИКА

1 КЛАС

У першому класі навички правильного вживання займенника у мовленні закріплюються в процесі опрацювання букварних і післябукварних текстів.

2, 3 КЛАС

У 2 і 3 класах учні вчаться підставляти займенники (без уживання термінів) до іменників для правильного визначення їх роду і числа.

4 КЛАС

в 4 класі вони вперше ознайомлюються із займенником як частиною мови

ВИВЧАЮЧИ ЗАЙМЕННИК ЯК ЧАСТИНУ МОВИ, УЧНІ МАЮТЬ ОВОЛОДІТИ ТАКИМИ ВМІННЯМИ:

- упізнавати серед слів займенники, які вказують на предмети, їх ознаки, кількість, але не називають їх;
- ставити питання до займенників;
- упізнавати на слух і в текстах особові займенники;
- пояснювати їх лексичне значення, роль у реченні;
- відмінювати особові займенники за зразком; користуватися навчальною таблицею для визначення відмінків займенників у реченні;
- дотримуватись правила вживання займенників з прийменниками;
- будувати словосполучення і речення з особовими займенниками;
- використовувати займенники для зв'язку речень у тексті з метою уникнення лексичних повторів.

СИСТЕМА ВИВЧЕННЯ ДІЄСЛОВА

Система вивчення дієслова передбачає ознайомлення молодших школярів із граматичними ознаками цієї частини мови та формування навичок уживання дієслів у мовленні. Дієслово вивчається в усіх класах початкової школи:

1 клас: ознайомлення зі словами — назвами дій; постановка питання що робить? що роблять?; співвіднесення слова і дії;

2 клас: слова, які відповідають на питання що робити? що зробити? що робив? що буде робити? (дієслова);

3 клас: загальне поняття про дієслово як частину мови; зв'язок дієслова з іменником; неозначена форма дієслова; значення дієслова в мові й мовленні; змінювання дієслів за часами; правило написання не з дієсловами; використання дієслів у власних висловлюваннях;

4 клас: узагальнення і розширення знань про дієслово як частину мови; неозначена форма дієслова (початкова форма); змінювання дієслів за особами і числами в теперішньому і майбутньому часі; I і II дієвідміни дієслова; особові закінчення дієслів I і II дієвідмін; дієслова на -ся (літературна вимова і правопис); використання дієслів в усних і письмових висловлюваннях різних типів

У 1 і 2 класах важливо навчити учнів правильно ставити питання до різних граматичних форм, які трапляються в реченнях і текстах, і, навпаки, добирати відповідні дієслівні форми до поставленого дієслівного питання.

Працюючи у 3 класі над темою «Змінювання дієслів за часами», учні мають навчитися: розрізнявати часові форми дієслів; ставити питання до дієслів різних часових форм; змінювати дієслова за часами у формах доконаного і недоконаного виду (без уживання термінів) за допомогою питань що робить? що зробить? що робив? що зробив?; розрізнявати часові форми дієслів у тексті, використовувати їх у власних висловлюваннях. Вивчення матеріалу буде ефективним за умови використання евристичного методу.

У 4 класі доцільно практикувати різноманітні творчі роботи (перекази, творчі диктанти, диктанти із завданням, твори), спрямовані на засвоєння категорії часу. Можна давати учням такі завдання: розповісти про події, що відбулися раніше, вживаючи дієслова минулого часу; прочитати оповідання, в якому розповідається про події, що відбуваються зараз, і переказати його зміст, вживаючи дієслова в майбутньому часі, тощо.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ПРИСЛІВНИКА

Методичні матеріали знайомляться з прислівником як з частиною мови тільки в 4 класі. Вони дістають перше уявлення про специфічні особливості цієї частини мови, вчать розпізнавати прислівники в тексті, знайомляться з прислівниками, близькими і протилежними за значенням, практично засвоюють правопис найчастіше вживаних прислівників.

№1

Поняття про прислівник як частину мови (значення, питання, роль у реченні, зв'язок з дієсловами). Незмінюваність – основна граматична ознака прислівників. Практичне ознайомлення з правописом найуживаніших прислівників. зв'язок з дієсловами. Учні роблять висновок, що є мова, які показують ознаку дій і є незмінними. Учитель вводить перший на позначення слів такого типу прислівника.

№2

Прислівники, близькі і протилежні за значенням. Поширення речень (тексту) прислівниками. Побудова речень з однорідними членами, вираженими прислівниками.

№3

Спостереження за роллю прислівників у тексті. Вибір з поданих прислівників тих, які найбільше відповідають меті та типу висловлювання.

№4

Вживання прислівників під час побудови текстів. Уміння користуватися орфографічним словником для правильного написання прислівників. У ході методичної роботи розширюється уявлення дітей про прислівник. В наслідок виділення прислівників у тексті чи окремих реченнях учні усвідомлюють, що прислівники відповідають ще й на запитання де? куди? коли?, починаються дієслова, у реченні є другорядними іменами.

РЕЗУЛЬТАТ

В результаті вивчення прислівника в учнів повинні сформуватися практичні уміння розрізняти серед поданих слів прислівники, ставити до них питання; будувати сполучення слів з прислівниками.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ПРИЙМЕННИКА

Як окрема частина мови прийменник вивчається в 2 класі. Однак ще в букварний період навчання грамоти діти практично знайомляться з цією частиною мови під час читання вміщених у букварі текстів і запису речень. У 3 і 4 класах учні зіставляють їх із префіксами, на основі чого закріплюються навички роздільного написання прийменників і злитого-префіксів. Крім того, вивчаючи відмінювання іменників, діти дізнаються, з якими применниками вживаються окремі відмінки.

Головне завдання вчителя під час опрацювання прийменника полягає у:

- формуванні уміння виділяти прийменники з мовного потоку;
- показі ролі прийменників у реченні;
- формування навичок роздільного написання прийменників із наступними словами.

У 2 класі слід підвести дітей до усвідомлення того, що:

- слова у, до, на, над та інші називаються прийменниками;
- прийменники служать для зв'язку слів у реченні.

Крім того, удосконалюються вміння учнів писати прийменники окремо від інших слів. Термін “прийменник” учитель вводить після того, як діти усвідомлять функцію цієї частини мови.

У 3 класі робота над вивченнями прийменника спрямовується на розвиток в учнів уміння розрізняти прийменники і префікс. Учні повинні усвідомити, що відмінок прикметника визначається за відмінком іменника. Показати це можна на таблиці відмінкових закінчень прикметників чоловічого середнього родів і відмінкових закінчень прикметників жіночого роду.

Робота з таблицями дасть учням змогу простежити за тим, як змінюються прикметники за відмінками і запитати відмінкові питання прикметника. Учні помітять, що відмінкові закінчення іменника із зв'язаного з ним прикметника різні, визначити відмінок прикметника можна визначити за відмінком іменника, відмінкове закінчення прикметника збігається із закінченням питання, на яке він відповідає (який?- зелений, якого? - зеленого).

Виконання різних тренувальних вправ на визначення відмінків прикметників і правельне вживання їх відмінкових форм у словосполученні й реченні слід поєднувати із систематичною роботою над розвитком усного і писемного мовлення школярів.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!